

Blauwe Klauwier

april 2023 bijlage

Vogel van de maand 2016-2020

Inhoudsopgave

IJsvogel	<u>3</u>
Ringmus	<u>6</u>
Havik	<u>9</u>
Boomklever	<u>12</u>
Grote Bonte Specht	<u>15</u>
Winterkoning	<u>19</u>
Appelvink	<u>22</u>
Groenling	<u>25</u>
Groene Specht	<u>28</u>
Gekraagde Roodstaart	<u>31</u>
Koolmees	<u>34</u>
Bonte Vliegenvanger	<u>37</u>
Roodborst	<u>41</u>
Buizerd	<u>42</u>
Pimpelmees	<u>48</u>
Goudvink	<u>52</u>
Vink	<u>55</u>

Colofon

Tekst en foto's: Wil de Veer

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele, Jules Andela & Tom Heijnen

Uitgave: Vogelwerkgroep de Kempen

© **Copyright.** Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

Voorwoord van samensteller Wil de Veer

In 2016 ben ik voor artikelen in de Blauwe Klauwier begonnen met de rubriek "Vogel van de maand". Met veel plezier heb ik dit enkele jaren gedaan. Helaas moest ik hiermee, door privé omstandigheden, stoppen. Het merendeel van de foto's is met toestemming gemaakt in natuurgebieden in eigendom en beheer van Brabants Landschap en op een het perceel van de familie Heijting, waarvoor mijn hartelijke dank. De soortteksten zijn in deze uitgave gebundeld en voorzien van kleurenfoto's. Aan het eind van veel soortteksten heeft de redactie verwijzingen toegevoegd, wat een toegevoegde waarde heeft en het geheel nog interessanter maakt.

Veel lees- en kijkplezier!

Bij het schrijven van de teksten maakte ik gebruik van de volgende bronnen: ANWB Vogelgids van Europa (door Killian Mullarney, Lars Svensson, Dan Zetterström en Peter J. Grant), Atlas van de Nederlandse broedvogels (Sovon), De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis (Henk Blok en Herman ter Steege), Elseviers Broedvogelgids (C. Harrison), Vogels van de wereld (Michael Walters), Vogels van Europa (Lars Johnsson) en de websites van Sovon en Vogelbescherming.

Voorwoord van de redactie

We hebben de teksten van Wil samengevoegd en voorzien van zijn prachtige foto's. De tekst is alleen op leesbaarheid her en der geredigeerd. De verwijzingen aan het einde van soortteksten zijn herkenbaar aan de . Waar mogelijk hebben we die verwijzingen voorzien van een internetlink (URL): met een muisklik spring je naar het artikel, de website of de video.

De IJsvogel, *Alcedo atthis*, is een van de mooiste gekleurde vogels in Nederland. In vroeger tijden was zijn Germaanse naam Eisenvogel (ijzeren vogel). Zijn metaalblauwe kleur kwam in die tijd overeen met die van ijzeren sieraden. Later werd dit Eisvogel en tegenwoordig schrijven we IJsvogel.

Herkenning en gedrag

De IJsvogel is een kleine tot middelgrote, gedrongen vogel met een korte staart, een grote kop en puntige lange snavel. De IJsvogel is ongeveer 17-19,5 cm groot inclusief de snavel die ongeveer 4 cm groot is. De spanwijdte van de vleugel is 24 tot 26 cm en het lichaamsgewicht loopt uiteen van 34 tot 44 gram. Hij is opvallend blauw en oranje gekleurd.

vrouwje met rode ondersnavel

Het vrouwtje is aan de basis van de onder snavel rood gekleurd, bij het mannetje is dit zwart. Beide hebben rode poten. Juveniele IJsvogels hebben zwarte poten en het puntje van de snavel is wit.

Vaak zittend op een laaghangende tak langs helder water of laag in het riet loerend naar visjes, libellenlarven, kevers en allerlei waterinsecten. De prooidieren zijn meestal 3 tot 5 cm lang, maximaal 7 cm. Vissen beslaan meer dan 75% van het dieet. Bij het jagen op vis duikt de IJsvogel bijna loodrecht op zijn prooi, waardoor hij met hoge snelheid het wateroppervlak kan doorbreken.

Om deze snelheid te ontwikkelen slaat hij tijdens de duik kort met zijn vleugels. Meestal duikt hij niet meer dan enkele decimeters. Om de ogen te beschermen tegen het water gebruikt de IJsvogel zijn knipvlies, dit is een extra ooglid dat half doorzichtig is en over het oog schuift tijdens het duiken. De IJsvogel verlaat direct na de duik het water. Hij vliegt hierna naar een zitplaats, waar hij het visje doodslaat tegen de tak waar hij op zit. Soms wordt het visje tot wel twintig keer tegen de tak geslagen (eigen waarneming). Meestal is het tussen

de vijf en twaalf keer (eigen waarneming). Hierna wordt de prooi gedraaid en in zijn geheel doorgeslikt met de kop naar voren zodat wordt voorkomen dat eventuele stekels van de prooi zich vastzetten in de keel waardoor de vogel zou kunnen stikken. Onverteerde delen worden als braakbal uitgebraakt.

Kenmerkend is ook dat de vogels “biddend” boven het water worden gezien en daarna pijlsnel in het water duiken. Men vindt de soort langs visrijke beken en rivieren met langzaam stromend water, maar ook in stilstaand water bij vijvers, vennen en plassen. Ze vliegen luid roepend, scherp hoog geluid, als een blauwe flits laag over het water.

Het waterdichte en isolerende verenkleed van de IJsvogel bestaat uit korte, dichte veren die enkele keren per dag gepoetst worden. Ook neemt de IJsvogel regelmatig een bad. Vooral ouderdieren baden regelmatig om het zand van het graven van de nestholte af te spoelen. Dit doen ze ook om de viezigheid van het nest af te spoelen. Op het eind als de jongen steeds groter worden is het nest bevuild met een laag visgraten en braakballen, en zijn de wanden

van de nestholte bevuild met uitwerpselen. IJsvogels spuiten de poep een behoorlijk eind weg.

Broeden en nestelen

De IJsvogels broeden in zandige of lemige steile oeverranden, maar ook in kluiten van omgevallen bomen die soms behoorlijk ver van water liggen. Zowel man als vrouw graven met hun snavel een tunnel uit van ongeveer 30-100 cm lang, schuin omhoog en aan het einde maken ze een nest kom. Het zand wordt met de poten achterwaarts uitgeworpen. Een nest met bijvoorbeeld gras wordt niet gemaakt. Wel liggen er meestal braakballen en visgraten op de boden van de nest kom.

Broedt vanaf maart/april. Meestal twee legfels maar ook wel drie, als er vroeg in het jaar begonnen is met het eerste legfel. Legfel van meestal 6-7 glanzend witte eieren. Beide geslachten broeden gedurende 19-21 dagen. De jongen worden door beide ouders verzorgd en blijven 23-27 dagen in het nest voor ze uitvliegen. Bij het observeren van een nest van de IJsvogel is duidelijk te zien wanneer er zich grote jongen in het nest bevinden. De jongen zitten dan al in de nestpijp te wachten en de oudervogel kan in de pijp niet meer omdraaien en komt daarom achterwaarts uit de nestpijp.

mannetje met zwarte ondersnavel

Voorkomen

Hoewel de naam anders suggereert kunnen IJsvogels slecht tegen koud winterweer omdat ze afhankelijk zijn van open water om te vissen. Als vanwege de vorst het water bevroren is komen ze in de problemen omdat ze niet wegtrekken.

De aantallen kunnen behoorlijk fluctueren. Na een strenge winter en zeker na enkele strenge winters zijn de aantallen gedecimeerd. In de jaren zestig van de twintigste eeuw hadden de IJsvogels erg te lijden onder watervervuiling en ook de zeer strenge winter van 1962/63 maakte veel slachtoffers. In het laatste kwart van de vorige eeuw herstelde de stand, met onderbrekingen na koude tot strenge winters als 1978/79, midden jaren tachtig en midden jaren negentig. De stand herstelde zich vanwege een lange serie zachte winters in combinatie met verbeterde broedomstandigheden zoals schoner water en herstel van natuurlijke beekoevers.

In het topjaar 2007 nestelden er naar schatting rond 1000 paren in ons land (bron Sovon). De koude winters 2009, 2010, 2011, 2012 en 2013 deden de stand vervolgens weer dalen. De laatste drie winters waren vrij zacht waardoor de soort zich weer heeft kunnen herstellen.

In winterse omstandigheden worden regelmatig IJsvogels gespot bij vijvers in tuinen.

Zelf aanleggen van een ijsvogelwand

Op de [website van Vogelbescherming](#) is te lezen hoe men zelf een ijsvogelwand kan maken. ■

Boele, A. & J. Nienhuis 2019. Kou in februari-maart 2018 zorgt voor halvering aantal broedende IJsvogels. [Sovon-Nieuws 32\(2\): 8-9.](#)

Erve, F. van & H. Moller Pillot 2021. Ecologie en verplaatsingspatroon van de IJsvogel. Pictures Publishers.

Harder, J. 2012. Aanleg, controle en onderhoud van ijsvogelwanden. [Landschap Noord-Holland.](#)

Heijnen, T. 2022. Populatie dynamiek van de IJsvogel als broedvogel in de Kempen. [Blauwe Klauwier 48\(1\): 75-86.](#)

Manen, W. van 2012. Hoe reageren IJsvogel en Winterkoning op winterweer? Een analyse op basis van het PTT. [Sovon-Nieuws 25\(1\): 6-7.](#)

Website: ijsvogels.nl

De Ringmus, *Passer montanus*, behoort tot de familie van de Mussen (*Passeridae*). Nederlandse volksnaam voor de Ringmus is o.a. steenmus.

Herkenning

De Ringmus is een kleine robuuste vogel met een vrij grote kop en een dikke snavel. De Ringmus is ongeveer 12,5-14 cm groot; de spanwijdte van de vleugel is 20 tot 22 cm en het lichaamsgewicht loopt uiteen van 19 tot 25 gram. De bovenzijde is bruin, getekend met donkere lengtestrepen. De keel is zwart. De Ringmus wordt vaak verward met het mannetje van de Huismus. In tegenstelling tot de Huismus heeft de Ringmus echter een kastanjebruine bovenkop in plaats van de grijze kruin van de Huismus. Ook heeft de Ringmus een witte halsring en zwarte vlekken op de verder witte wangen.

In verschil tot de Huismus hebben het mannetje en het vrouwtje van de Ringmus hetzelfde verenkleed. Juveniel Ringmus heeft grijze midden kruin, naar zijkanten geleidelijk overgaand in roestbruin en geen of slechts vage donkere vlek op de oor streek. Zowel Ringmus als Huismus tsjilpen. Echter bij de Ringmus zijn er twee lettergrepen en bij de Huismus maar één.

Voorkomen

De Ringmus heeft in het voorjaar en in de zomer een voorkeur voor boomrijk kleinschalig agrarisch cultuurland. Vooral aan de rand van dorpen en bij boerderijen is het een vogel die om het woonhuis is aan te treffen. In het najaar verzamelen zij zich in groepen en worden ze vaker gezien in dorpen en steden. De soort is grotendeels standvogel. Ze krijgen in de winter gezelschap van soortgenoten uit Noord- en Oost-Europa. Evenals Huismussen zijn het echte zaadeters.

Door de intensivering in de landbouw, het vervangen van graanteelt door het verbouwen van maïs, het verdwijnen van heggen en houtwallen en het grootschalig gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen zorgen voor een platteland dat steeds minder geschikt is voor de Ringmus. Ze kampen daardoor met een tekort aan voedsel o.a. omdat stoppelvelden met

achtergebleven graankorrels zeldzaam zijn geworden wat de Ringmus als zaadeter geen goed heeft gedaan. Ook het verdwijnen van de meeste akkeronkruiden (en vooral hun zaden) kan een belangrijke vermindering van het voedsel van Ringmussen hebben betekend, en het verdwijnen van nestgelegenheden.

De grootste problemen doen zich vermoedelijk voor tussen het uitvliegen van de jongen en het volgende voorjaar. Ringmussen zijn standvogels en vooral jonge vogels zullen het dan op ons voor zaadeters

Ringmussen doortrekken, maar ook kan een deel in ons land verblijven.

Broeden en nestelen

De Ringmus nestelt in holtes in bomen, in schuren, hooibergen, onder dakpannen en rieten daken en in

Het vrouwtje legt meestal 3 tot 7 eieren. Beide geslachten broeden de eieren uit en de broedtijd bedraagt 11-14 dagen. De jongen worden door beide ouders verzorgd en verlaten het nest na 15-20 dagen. Ze blijven hierna nog enige tijd afhankelijk van de zorg van de ouders en worden nog regelmatig gevoerd. In het begin worden de jongen gevoerd met insecten. Zodra de snavel hard genoeg is om de zaden te pellen wordt overgegaan op zaden. Geschikte broedplaatsen worden vaak jarenlang gebruikt. Na de broedtijd zwerven de Ringmussen vaak in grote groepen rond. De aanwezigheid van voldoende voedsel is hierbij een belangrijke factor. ■

 Both, C. et al. 2002. De opkomst en ondergang van een populatie Ringmussen *Passer montanus*. [Limosa 75: 41-50](#).

Manen, W. van 2020. Huismus en Ringmus in Nederland meer dan 40 jaar gevolgd. [Limosa 93: 49-58](#).

voedselarme platteland moeilijk hebben. Bepalend door de toekomst van de Ringmus zal zijn of agrarisch landgebruik voldoende voor de Ringmus oplevert en of er voldoende nestgelegenheden is. Het ophangen van nestkasten, het 'rommelig' houden van de tuin, over hoekjes op boerenerven, aanleggen van houtwallen en het aanbieden van zaden en zonnepitten in de winter helpen de Ringmus.

Het aantal broedparen in Nederland zal waarschijnlijk liggen tussen de 50.000-150.000. In de winter kunnen noordelijke

nestkasten. Soms aan de zijkant/onderkant van nesten van Ooievaars die gemaakt zijn op een nestpaal (dit verschijnsel heb ik veel in Frankrijk geconstateerd). Bij het jaarlijks controleren van de nesten van Huiszwaluwen treffen wij ook vaak nesten van Ringmussen aan, zowel in de nesten van klei als in de kunstnesten. De soort broedt regelmatig in kolonies. Het nest is een koepelvormig of komvormig slordig bouwsel van plantenstengels, droog gras, hooi en takjes. Het wordt bekleed met donsveertjes en mos. De broedtijd begint in april en gaat door tot in augustus en er zijn twee of drie legfels.

De Havik, *Accipiter gentilis*, behoort tot de familie van de Havikachtigen (*Accipitridae*).

Herkenning

In het algemeen is het herkennen van roofvogels in de natuur vaak moeilijk vanwege de meestal korte periode van waarnemen en een te grote afstand. De kleur van de lucht, en wel of niet bewolkt is eveneens een factor die het moeilijk kan maken de roofvogel waar te nemen en te herkennen met welke soort we te maken hebben.

De Havik is een middelgrote, krachtige roofvogel met een lange staart en brede vleugels. De typische manier van vliegen bestaat uit meerdere, snelle, krachtige vleugelslagen, afgewisseld door glijpauzes waarbij de vleugels horizontaal worden gehouden. Er is een opvallend verschil in grootte tussen man en vrouw. Het vrouwtje meet tussen de 58-64 cm en is daarmee beduidend groter dan de 49-56 cm van de man. Een volwassen Havik heeft een leigrijze/blauwgrijze bovenzijde; witachtig/grijze gebandeerde onderzijde en een witte wenkbrauwstreep. Een juveniel Havik heeft een bruine bovenzijde;

bruin/witte, grof met bruin gestreepte onderzijde.

Voorkomen

Een paartje Haviken leeft jarenlang in hetzelfde territorium. De Havik is een typische bosvogel maar jaagt ook in een halfopen landschap met kleine bosjes. In bosrijke streken kan men de Havik tegenwoordig bijna overal aantreffen. De populatie is in de jaren zeventig, na het verbod op pesticiden, flink in aantal toegenomen. Sovon schat het aantal in de periode 1998-2000 al op 1800-2000 broedparen.

Het afnemen van roofvogel vervolging en het ouder worden van bossen heeft eveneens bijgedragen tot een toename van

deze roofvogel. Helaas is vervolging nog niet helemaal uitgebannen. Regelmatig berichten media dat er weer een aantal, vaak vergiftigde, dode vogels zijn aangetroffen.

Voedsel

In een terrein met veel dekking jaagt de Havik vanaf een zitplaats of vanaf een lage vlucht. Eveneens wordt dezelfde techniek toegepast als door de slechtvalk, om vanuit grote hoogte zich op een prooi te storten. Voornamelijk vangen Haviken soorten die in hun habitat veel voorkomen met een voorkeur voor bijvoorbeeld lijsters, duiven, gaaien, kraaiachtigen, konijnen en eekhoorns. Sperwers en Ransuilen zijn ook niet veilig voor de Havik.

Omdat de Havik bovenaan in de rangorde van predators staat kan men ervan uitgaan dat alle dieren die voor de soort onder controle zijn te krijgen kunnen worden geslagen, waarbij de kleine zangvogels wat minder worden gepredeerd omdat deze veel minder energie opleveren dan een grotere prooi. Opgemerkt dient te worden dat het mannetje van de Havik wel vaker kleinere dieren vangt, wat te maken heeft met zijn geringer formaat en gewicht.

onvolwassen

Broeden en nestelen

De Havik bouwt zelf een nest dat meestal jarenlang wordt gebruikt. Het nest wordt horst genoemd. In een territorium worden meerdere nesten gebouwd waar afwisselend gebruik van kan worden gemaakt.

Nest meestal hoog in de kroon van een loof- maar meestal een naaldboom. Het nest is een groot slordig nest van stevige dode takken bekleed met boomschors en bosjes

dennennaalden. De nestrand wordt vaak ververst met bebladerde takken. In de loop der jaren wordt het nest steeds hoger en kan wel meer dan een halve meter hoog worden. Onder vogelaars wordt dan de term "bak" gebruikt. Het mannetje is voornamelijk verantwoordelijk voor de bouw van het nest. Soortgenoten worden direct uit de omgeving van de broedplaats verjaagd. Opvallend is dat kleine vogelsoorten soms gebruik maken van het slordige nest om erin te nestelen. Dit komt voor in zowel oude als bewoonde Havikshorsten.

De balts kan bij goed weer al in december en januari beginnen. Vooral in de morgen wordt er boven het territorium begonnen met rondjes vliegen met diepe vleugelslagen waarbij de witte dekveren van de onderzijde van de staart worden uitgespreid, het zogenaamde "vlaggen". In februari en maart is het luide rauwe kekkeren van een Havik al vaak te horen.

Van half maart tot begin mei beginnen ze te broeden en het vrouwtje blijft dan ongeveer drie maanden continue op het nest. Het mannetje brengt in deze periode voedsel naar haar toe. Eén legsel per jaar van meestal 1-3 eieren, maar er worden ook nesten met vier of vijf eieren aangetroffen. De blauwvite eieren worden met een tussenpose van twee tot drie dagen gelegd.

De broedduur bedraagt 38-42 dagen, afhankelijk van de legselgrootte. Het vrouwtje koestert en aast de jongen de eerste 8-10 dagen en blijft steeds in de buurt van het nest terwijl het mannetje het voedsel aanbrengt. Na ongeveer 38 dagen hebben de jongen hun complete verenkleed.

Na vlieg oefeningen in het nest, voornamelijk bedoeld om de spieren te ontwikkelen, vliegen de jongen na ongeveer 40 dagen uit. Daarna gaan ze als zogenaamde "takkeling" de buurt rond het nest verkennen, eerst een sprongetje naar de volgende tak, daarna een korte vlucht naar de volgende boom en zo verder. Mannetjes beginnen eerder de omgeving rond het nest te verkennen dan vrouwtjes. Als takkeling worden ze nog zo'n 3 tot 4 weken gevoerd en daarna verlaten ze het territorium van de oudervogels. Na tien maanden zijn de jongen geslachtsrijp.

Buiten broedtijd

De Nederlandse Haviken blijven in de omgeving van hun territorium. Van trek is geen sprake wel van dispersie. Het zijn de jonge vogels die uitzwerven. ■

 Bijlsma, R.G. 1988. De Havik *Accipiter gentilis* in Nederland in de 20ste eeuw. *Limosa* 61 (3): 133-136.

Rijn, S. van 2014. Haviken in het Kempenbroek; aantal, verspreiding & voedsel. [ARK Natuurontwikkeling](#).

De Boomklever, *Sitta europaea*, behoort tot de familie *Sittidae* (Boomklevers). *Sitta*, het eerst deel van de wetenschappelijke naam van de Boomklever, is afgeleid van het Griekse *sittē* en betekent spechtachtig. Nederlandse volksnamen voor de Boomklever zijn o.a. plakmees, kleverke en plakspecht.

Boomklevers kruipen zowel omhoog als omlaag over een boomstam, dit in tegenstelling tot de boomkruiper die alleen omhoog kruipt. Het voedsel bestaat voornamelijk uit insecten die de vogel zoekt door met de snavel in de boombast te hakken. De soort foerageert ook wel op de grond maar in mindere mate.

In de winterperiode worden vaak voedertafels in de tuin bezocht. Als ze op de voedertafel verschijnen zijn ze dominant aanwezig en proberen andere vogels op een afstandje te houden. Behalve insecten worden vooral in de winter ook noten, vetbollen en zaden gegeten. De vogel breekt noten soms open door ze in een spleet te klemmen en er met de snavel op te hakken. In het najaar legt de Boomklever een ruime wintervoorraad van zaden en noten aan.

In het voorjaar gedragen beide geslachten zich opvallend en het luidruchtige uitbundige joelen schalt dan door het bos.

Herkenning

De Boomklever is ongeveer 14 cm groot; de spanwijdte van de vleugel is 16 tot 18 cm en het lichaamsgewicht loopt uiteen van 12 tot 18 gram. Het opvallende, gedrongen lichaam, de grote kop en de kleur van het verenkleed zijn de belangrijkste kenmerken van de Boomklever. De rug, staart en kop zijn blauwgrijs van kleur en de onderzijde is beige/roestbruin. De Boomklever heeft een korte staart en een opvallende zwarte oogstreep. Hij heeft korte krachtige poten met lange tenen en forse kromme nagels waardoor de soort een goede grip heeft, waarmee hij moeiteloos schoksgewijs langs

boomstammen en takken klautert zowel van beneden naar boven als van boven naar beneden. In tegenstelling tot de boomkruiper maakt hij geen gebruik van zijn staart bij het klauteren. De snavel is dun en spits.

In het voorjaar en tijdens de broedperiode is het mannetje extra opvallend van kleur. De Boomklever is een luidruchtige vogel met luide fluittonen, roepjes en trillers.

Voorkomen

Dankzij meer ouder en gevarieerder bos is de landelijke broedpopulatie in het laatste kwart van de twintigste eeuw ruim verdubbeld. De opmars vanuit het zuiden is niet meer te stoppen. De Boomklever

profiteert van een meer natuurlijk bosbeheer, zoals dat de laatste decennia is toegepast. Daardoor is meer structuur in bossen ontstaan, iets wat Boomklevers bijzonder waarderen. Oudere bomen, en dan vooral inheemse eikensoorten, leveren de Boomklever volop voedsel. Bovendien zijn natuurlijke bossen rijk aan dode en afstervende bomen en holten van spechten.

Aantal broedparen in Nederland: 16.000-20.000 (in 1998-2000). Boomklevers die gesetteld zijn verblijven het gehele jaar in hun territorium. Eenmaal gevestigd gedragen Boomklevers zich bijzonder honkvast. Zij broeden vaak meermaals in hetzelfde nest.

Broeden en nestelen

Het zijn holenbroeders die erom bekend staan de opening van hun (te grote) broedholte gedeeltelijk dicht te metselen met een mengsel van speksel en modder.

De drang om te metselen is vaak zo sterk, dat ook wanneer het gat al de juiste grootte heeft er in de omgeving toch nog wat gemetseld wordt. Te kleine openingen worden groter gehakt.

Het slordige, losse nest is een mengsel van schilfers dennenschors en dode blaadjes, en wordt voornamelijk door het vrouwtje gemaakt. Ze nestelen niet alleen in bossen maar ook in parken, op kerkhoven en oude tuinen in stedelijk gebied. Er wordt ook graag gebruik gemaakt van nestkasten en oude spechtennesten.

De broedtijd begint in april en gaat door tot eind mei en er is meestal een legsel soms twee. Het vrouwtje legt meestal 6 tot 9

eieren (wit met roodachtig-bruine spikkels) en zij broedt de eieren alleen uit. De broedtijd bedraagt 14-18 dagen. De jongen worden door beide ouders verzorgd en verlaten het nest na 23-25 dagen.

Buiten broedtijd

Uitgevlogen jonge Boomklevers kunnen enige omzwervingen maken over enkele tientallen kilometers. Daardoor verschijnen er in de nazomer en vroege herfst weleens exemplaren op locaties waar ze niet broeden, mits deze op niet te grote afstand van broedgebieden liggen. Doortrek van oostelijke of noordelijke vogels vindt vrijwel niet plaats. ■

Video's:

[Boomklever roept en foerageert;](#)

[Boomklever foerageert.](#)

De Grote Bonte Specht, *Picus viridis*, behoort tot de familie *Picidae* (spechten). Nederlandse volksnamen voor deze specht zijn o.a. langwerker, roffelaar, timmerman, klopper en houtpikker.

De Grote Bonte Specht leeft voornamelijk in bomen. De flinke, scherpe snavel wordt onder andere gebruikt om een nestholte uit te hakken (bij voorkeur in berken), om voedsel te zoeken en om contact te maken met soortgenoten. Het voedsel wordt hoofdzakelijk gevonden op stammen en takken van bomen, waarbij de snavel gebruikt wordt om insecten en larven van insecten uit het hout te lokken.

Tijdens de winterperiode zwerven ze wat rond op zoek naar voedsel, eten zaden van

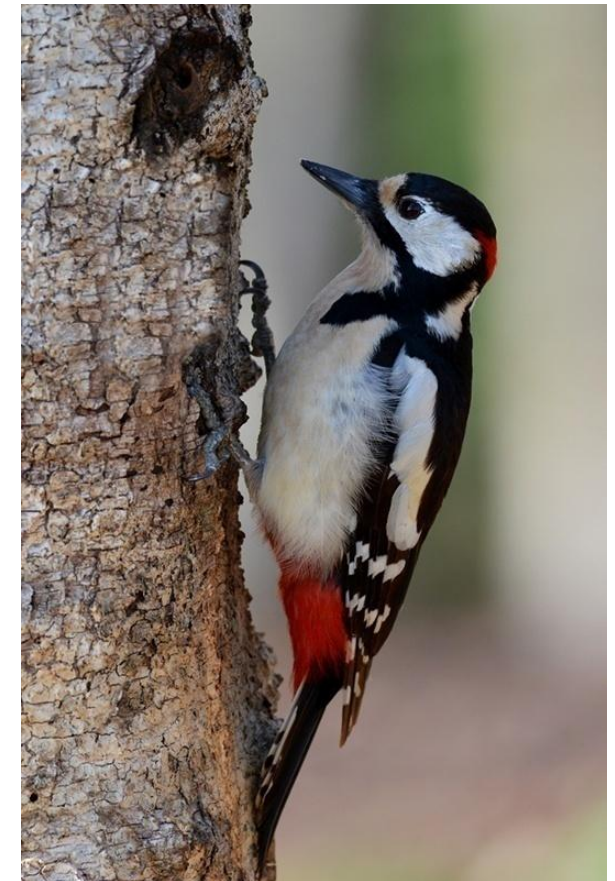
kegels van dennen en sparren en bezoeken ook vaak voedertafels met zaden en vetbollen. Als ze op de voedertafel verschijnen zijn de Grote Spechten dominant aanwezig.

Bij gevaar of verstoring kruipt de specht achter de stam en blijft bewegingsloos zitten. Tijdens een van mijn fotosessies vanuit een schuilhut heb ik dit goed kunnen waar nemen. Op een gegeven moment vlogen de aanwezige vogels ineens allemaal op en vluchten weg omdat er een Sperwer aan kwam vliegen die in een boom vlakbij ging zitten. De Grote Bonte Specht liep geen risico door op te vliegen maar ging vlug aan de andere kant van de stam zitten waar de Sperwer hem niet kon zitten. Zonder zich te verroeren bleef de specht zeker vijftien minuten zitten. Toen de Sperwer wegvloog wachtte de specht nog even tot de kust echt veilig was en vertrok toen. Gelukkig voor mij zat de specht aan de goede kant van de stam en heb ik mooie opnames kunnen maken.

Herkenning

Kenmerkend is de golvende vlucht van deze specht. De Grote Bonte Specht is net iets groter dan de Middelste Bonte Specht en ongeveer 23-26 cm groot. De spanwijdte van

de vleugel is 38 tot 44 cm en het lichaamsgewicht loopt uiteen van 70 tot 90 gram.

De kleuren zijn overwegend zwart-wit. De rug is zwart met twee grote ovale witte schoudervlekken. De vleugels zijn zwart met

witte bandering. Het mannetje heeft aan de achterzijde van de kop een grote rode vlek. De achterzijde van de kop is zwart bij het vrouwtje. Beide geslachten hebben een smal wit voorhoofd, een witte buik en een zwarte baardstreep. De staart is zwart met witte zijkanten. De anaalstreek is helderrood. Juvenielen hebben een rode vlek op de kop, zowel de mannetjes als de vrouwtjes. De Grote Bonte Specht heeft een luide roep en trommelt vak op dood hout (ik heb ze ook op telefoonpalen zien roffelen). In het voorjaar zeer snelle korte roffels (0,4-0,8 seconden) die abrupt eindigen.

De Grote Bonte Specht is in staat om haar snavel met grote kracht tegen een boom te rammen. Toch leidt dit niet tot hersenschade. Een spechtenschedel heeft een aantal unieke aanpassingen. Zo hebben spechten relatief weinig hersenvocht waardoor de trillingen die bij het roffelen ontstaan slechts in beperkte mate via dit vocht de hersenen kunnen bereiken. Bovendien zit tussen de snavel en het voorhoofd een sponsachtig bot. Die beschermlaag vangt de meeste trillingen op, waardoor ze niet tot de hersenen kunnen doordringen.

Grote Bonte Spechten hebben net als Zanglijsters smidsen. Dennenappels worden vaak in dezelfde spleet in de boom

vastgeklemd (aambeeld) om er de zaden uit te hakken.

Voorkomen

Van de zwart-witte spechten komt de Grote Bonte Specht het algemeenst voor in ons land. De positieve ontwikkelingen van de spechtenstand kunnen grotendeels worden toegeschreven aan het ouder worden van de Nederlandse bossen en de toenemende variatie van boomsoorten in bossen. Dat

dood hout mag blijven liggen speelt veel bosvogels, waaronder spechten in de kaart. Dood hout is immers een grote voedselbron voor insecten, die op hun beurt prima vogelvoer zijn.

De Grote Bonte Specht broedt overal waar bomen zijn: in bos, park of tuin. Loofbossen en gemengde bossen met een diverse opbouw (jonge en oude bomen, dicht en open bos) zijn favoriet. Klimt over dikke takken of tegen de stam van een boom op, op zoek naar voedsel tussen de schors of de bast. Roffelt al vroeg in het voorjaar om zijn territorium veilig te stellen.

Aantal broedparen in Nederland: 55.000-65.000 (in 1998-2000). De dichtheid van deze soort is het hoogst in de zwaar beboste delen van de zandgronden. Sinds 1975 breidde deze specht zich echter ook uit over de opener delen van het land, zodat hij tegenwoordig alleen nog in de meest

boomloze landschappen ontbreekt. De opmars in Laag-Nederland was mogelijk door de toename van opgaande beplanting aldaar.

Broeden en nestelen

Hoe meer bos, hoe meer Bonte Spechten. De landelijke stand neemt nog steeds toe, iets dat bevordert wordt door toenemende ouderdom van het Nederlandse bos en extensiever, op meer natuurlijk bos gericht beheer. In beide gevallen betekent dit meer voedsel en nestgelegenheid. Het nest wordt uitgehakt in een wat zachtere boomsoort maar vrijwel altijd in loofbomen, vanaf enkele meters hoogte aan te treffen. Het uithakken van een nestholte duurt gemiddeld 14-25 dagen. Zowel het mannetje als het vrouwtje hakken de langwerpige holte uit. De nestopening is ongeveer 5,5 cm breed en die leidt naar een ronde nestholte die 20-30 cm diep ligt en zo'n 12-15 cm breed is.

Hetzelfde gat wordt vaak meerdere jaren na elkaar gebruikt. In de nestholte worden de eieren gewoon op het hout gelegd. Eveneens wordt er gebruik gemaakt van nestkasten. Overigens worden veel nestkasten ook zwaar beschadigd door het hakken rond het vlieggat. Dit wordt ook gedaan om bij de jonge vogels en/of de eieren te komen die uit het nest worden geroofd.

De broedtijd begint in april en gaat door tot eind mei en er is een legsel. Het vrouwtje legt meestal 4 tot 7 eieren (glanzend wit). Beide geslachten broeden, doch hoofdzakelijk het vrouwtje. De broedtijd bedraagt 12-16 dagen. De jongen worden door beide ouders verzorgd en verlaten het nest na 18-21 dagen. Als de jongen zijn uitgevlogen worden ze nog ongeveer 10 dagen gevoerd.

Buiten broedtijd

Grote Bonte Spechten blijven in of nabij het broedgebied maar in de winter gebruiken ze wel een ruimer gebied op zoek naar voedsel. In sommige najaars maanden lijkt er doortrek op te treden, maar het kan deels gaan om lokale verplaatsingen. Jonge spechten zwerven wat rond in het najaar. ■

 Video: [Grote Bonte Spechten paar roept in en bij nestholte.](#)

De Winterkoning, *Troglodytes troglodytes*, behoort tot de familie van Winterkoningen (*Troglodytidae*). De betekenis van de wetenschappelijke naam is: holbewoner, een verwijzing naar het bolvormig nestje van de soort. Nederlandse volksnamen voor de Winterkoning zijn o.a. keunienkje, klein Jantje, duumpje en wipstattje.

Winterkoningen zoeken hun voedsel in en nabij struikgewas, meestal op of laag boven de grond. Met hun dun snaveltje zijn ze gespecialiseerd in het eten van kleine insecten, rupsen, spinnetjes, larven en zaadjes. Uit kleine spleten in schors peuteren zij allerlei eiwitrijk gedierte. Tijdens de winterperiode op zoek naar voedsel bezoeken ze ook vaak voedertafels met zaden en vetbollen.

Herkenning

De Winterkoning is een klein gedrongen vogeltje. De bovenzijde is roodbruin tot kaneelkleurig van kleur met een lichte wenkbrauwstreep. De onderzijde is bruin/wit met fijne donkere bandering. De lichaamslengte bedraagt 9 tot 10,5 cm. Het is een van de kleinste broedvogels in Europa. Karakteristiek is het opgewipt staartje. De zang is helder en luid, met vibrerende scherpe trillers. De Winterkoning vliegt met snelle vleugelslagen laag boven de grond van struik naar struik.

Voorkomen

Op de hogere zandgronden met zijn vele bossen komt de soort veel voor, maar ook in duinen en parken. Van belang is dat er opgaande begroeiing aanwezig is die zorgt

voor voldoende dekking om een nest te bouwen.

Strengere en sneeuwrijke winters zoals midden jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw zorgen voor forse verliezen, in het bijzonder in minder optimale biotopen. De landelijke stand wordt soms bijna gehalveerd door zulke strenge winters maar herstelt hiervan binnen enkele jaren. Los van deze tijdelijke inzinkingen neemt de broedpopulatie toe. Een Winterkoning kan in een koude nacht tot 10% van zijn lichaamsgewicht verliezen, daarom zoeken ze elkaar op om dicht tegen elkaar aan te slapen in een nest of nestkastje.

Aantal broedparen in Nederland: 500.000-600.000 (in 1998-2000). De hoogste

dichtheden komen voor in rijk gestructureerd loofbos.

Broeden en nestelen

Het nestje van de Winterkoning wordt door het mannetje gebouwd, gebruikmakend van bijna elk type holte of spleet maar het meest tegen de stam van een boom, in klimop of een steile wal bij bijvoorbeeld de wand van een oever. Uit eigen waarneming heb ik regelmatig geconstateerd dat een Winterkoning en IJsvogel vlak bij elkaar broeden in een wand of in de kluit van een omgevallen boom. De IJsvogel profiteert dan van de waakzaamheid van de Winterkoning, die zeer alert is en luid alarmeert bij onraad.

Het mannetje dat dikwijls polygaam is bouwt in het vroege voorjaar meerdere nesten binnen het territorium waarna zich verschillende vrouwtjes in de diverse nesten vestigen. Het nest is een stevig koepelvormig bouwsel van dorre bladeren,

mos, gras en ander materiaal van planten en de binnenkant is bekleed met veertjes. Dit laatste wordt gedaan door het vrouwtje als zij een van de nesten heeft uitgekozen om te gaan broeden.

De broedtijd begint meestal eind april en er is een legsel. Het vrouwtje legt meestal 5 tot 8 eieren (glanzend wit, dikwijls ongetekend of met een beperkte zone aan de stompe pool van zeer kleine zwart of roodachtige spikkels). De eieren worden dagelijks gelegd en het vrouwtje broedt deze alleen uit. De broedtijd bedraagt 14-17 dagen. De jongen worden door beide ouders verzorgd en verlaten het nest na 15-20 dagen.

Polygame mannetjes hebben gewoonlijke broedsels die op verschillende tijdstippen uitkomen. Het mannetje helpt meestal bij

het jongste legsel en daarna bij het volgende. Jongen worden tot 18 dagen na uitvliegen nog gevoerd door beide ouders.

Buiten broedtijd

De Winterkoning is hier voornamelijk standvogel, maar ook wel als doortrekker en wintergast. Vogel uit Scandinavië en het Oostzeegebied passeren ons land in de trektijd. ■

 Manen, W. van 2012. Hoe reageren IJsvogel en Winterkoning op winterweer? Een analyse op basis van het PTT. [Sovon-Nieuws 25\(1\): 6-7.](#)

Schekkerman, H. & C. Kampichler 2011. Populatieschommelingen bij Winterkoningen: wat leren ons CES en BMP?. [Limosa 84: 173-179.](#)

Video: [Winterkoning foerageert.](#)

De Appelvink, *Coccothraustes coccothraustes*, is een zangvogel uit de familie van vinkachtigen (*Fringillidae*). De betekenis van de wetenschappelijke naam is: pittenverbrijzelaar. Nederlandse volksnamen voor de appelvink zijn o.a. kernbijter, dikbek en kierseknierper.

Met de krachtige snavel kunnen harde pitten worden gekraakt. Het favoriete voedsel van appelvinken bestaat uit beukenootjes, bessen, pitten en zaden van verschillende kersensoorten en bomen als de Spaanse aak en haagbeuk. De zaden van de Spaanse aak zijn rijk aan olie en geven de appelvinken veel energie. De zaden zijn bovendien eenvoudig te kraken en worden liefst gegeten als ze nog in de bomen hangen maar appelvinken zoeken ze ook op

tussen het gevallen blad op de grond. Regelmatig kunnen appelvinken voedertafels met zonnebloempitten bezoeken, vooral in de winter en het voorjaar.

Herkenning

De Appelvink is ongeveer 16,5 tot 18 cm groot en is daarmee beduidend groter dan de goudvink en bijna net zo groot als de spreeuw. Het is een grote compacte vink met een gewicht van 48 tot 62 gram. De appelvink heeft een opvallend grote blauwachtige kegelvormige snavel in de zomer, en een lichtbeige snavel in de winter.

Het verenkleed van de appelvink is overwegend roestbruin en beigebruin maar met zwarte, grijze en witte accenten. Brede,

witte vleugelstrepen, aan de korte staart zit een witte eindband en de rug en vleugels zijn donkerbruin. Opvallend zijn de diepblauwe, gekrulde toppen van een deel van de slagpennen. Een juveniel heeft een bruinige schubtekening op kop en borst.

De soort heeft een teruggetrokken leefwijze en is schuw en waakzaam. Zit vaak verborgen hoog in bomen en is moeilijk te vinden. Heeft een onopvallend zacht geluid. De vlucht is krachtig, snel en gewoonlijk hoog. Over de korte afstand heeft zijn vlucht een sterk golvend karakter. Als hij vliegt zijn er zowel boven als onder opvallende witte vlekken te zien.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 8000-10.000 (1998-2000). De verspreiding van Appelvinken valt grotendeels samen met die van de grotere bossen, met uitzondering van de provincie Noord-Brabant waar de soort relatief schaars is. De hoogste dichtheden worden gehaald in gevarieerd oud loofbos of gemengd bos. Vanaf 1975 nam het aantal broedparen toe en het stabiliseerde zich rond 1995. Het is een standvogel.

Broeden en nestelen

Broedt van begin mei tot midden augustus en heeft meestal één, maar soms twee legsels per jaar. Legsels bestaan meestal uit

5 eieren, soms 2-7. Broedduur 9-14 dagen. Hun nest, een groot nest van takjes, wortels en halmen gemaakt bouwen ze hoog tegen de stam van bomen, in klimop, of in de ondiepe holte van een gevorkte tak.

De jongen zitten 10-14 dagen in het nest en worden door beide ouders gevoerd. Als ze uitvliegen blijven de jongen nog maximaal twee weken in de omgeving van het nest.

Buiten broedtijd

De Nederlandse Appelvinken overwinteren meestal in zwervende, kleine wintergroepen in eigen land. De doortrek van oostelijker vogels kan in sommige jaren aanzienlijk zijn, vooral in het zuidoosten van het land. De doortrek begint half september, is het sterkst tussen eind september en half oktober, en wordt beduidend minder in november. In de winter concentreren veel

appelvinken zich in groepen op voedselrijke plekken, niet zelden binnen stedelijke bebouwing. De voorjaarstrek vindt plaats tussen half februari en half april. ■

 Bijlsma, R.G. 1998. Broedbiologie en aantalsontwikkeling van Appelvinken *Coccothraustes coccothraustes* in Flevoland. [Limosa 71\(4\): 137-148.](#)

Video: [Appelvink vrouw foerageert.](#)

De Groenling, *Chloris chloris*, is een zangvogel uit de familie van vinkachtigen (*Fringillidae*). De betekenis van de wetenschappelijke naam is: geelgroene. De Groenling behoort tot de familie van vinkachtigen (*Fringillidae*) en valt onder de groep zangvogels (*Passeriformes*). Nederlandse volksnamen voor de Groenling zijn o.a. grunsel, groenvink, vlasvink en doornevink.

Herkenning

De Groenling is ongeveer 15 cm groot; de spanwijdte is 25-27 cm en het gewicht bedraagt 25-30 gram. Groenlingen doen hun naam eer aan want ze zijn duidelijk te herkennen aan allerlei tinten groen in hun verenkleed. In vlucht valt geel op staartzijden en in vleugel op. Het vrouwtje is

niet zo uitbundig gekleurd. De juvenielen lijken op het vrouwtje.

De Groenling is een zaadeter. Ze eten veel soorten zaden en bessen. In de nazomer is de groenling vaak terug te vinden op hondsroos en rimpelroos, waar groenlingen de rozenbottels eten. Met zijn krachtige snavel kan de vogel gemakkelijk harde zaden kraken. Op de voedertafel worden vooral zonnebloempitten en pinda's gegeten.

Voorkomen

Vanwege zijn brede habitatkeuze is de groenling een van de meest verspreide broedvogels van ons land. Aantal broedparen in Nederland: 50.000-100.000 (1998-2000). De Groenling is oorspronkelijk een bewoner van bosranden en halfopen

zoomvegetatie. Nu dat natuurlijke habitat zeldzaam is, bewoont de groenling vooral cultuurlandschappen, parken en tuinen mits er maar genoeg dichte struiken zijn. Ze mijden zeer open gebieden en aaneengesloten bos.

De landelijke aantallen vertonen op de lange termijn een toename, die minstens voor een deel op het conto van verstedelijking komt. De soort broedt inmiddels in vrijwel het hele land.

Broeden en nestelen

Broedt in halfopen landschappen, veel in een bebouwde groene omgeving, maar ook bij bosranden of in bos met veel open plekken. Broedt van eind maart tot in augustus. Heeft meestal twee legsels, soms

drie met meestal 4 tot 6 eieren. Broedduur 11-14 dagen en de jongen verlaten het nest na 13-16 dagen. Alleen het vrouwtje broedt. De soort maakt een mooi komvormig nest in dicht (stekel)struikgewas, klimop of bomen (coniferen).

Na het uitvliegen blijven ze nog 2-3 weken bijeen. Wanneer de legfels elkaar snel opvolgen kan het mannetje voor de vliegvlugge jongen van het eerder legsel zorgen, terwijl het vrouwtje aan het volgende legsel begint. Groenlingen zijn niet erg territoriaal en broeden soms in een los kolonieverband, waarbij ze wel hun nest verdedigen.

Buiten broedtijd

Groenlingen zijn merendeels standvogels. Na het broedseizoen trekken ze in groepjes rond. In het winterhalfjaar vullen Noord-Europese Groenlingen de Nederlandse populatie aan. Ze bezoeken buiten de broedlocaties ook voedselrijke akkers en braakliggend terrein en gebruiken gemeenschappelijke slaappleatsen in bos(jes). Zitten vaak in groepen met andere vinkachtigen zoals bijvoorbeeld Kepen en Vinken, maar ook bij mussen.

De najaarstrek begint half september en is half oktober op zijn krachtigst; de laatste trekkers passeren eind november. De voorjaarsstrek loopt van half maart tot begin mei, met het hoogtepunt eind maart en de eerste helft van april.

De laatste jaren is er een probleem met de gezondheid van deze soort, veroorzaakt door de parasitaire ziekte Het Geel (*trichomonose*). ■

 Foppen, R., G. Troost & R. Slaterus 2017. Ziet de Groenling groen en geel? [Sovon-Nieuws 30\(2\): 10.](#)

De Groene Specht, *Picus viridis*, behoort tot de familie van de spechten (*Picidae*). Nederlandse volksnamen voor de Groene Specht zijn o.a. houtspecht, boomhakker en klopper.

De Groene Specht is na de Grote Bonte Specht de talrijkste en meest verspreide specht in ons land. In 2017 is de stand dusdanig groot dat de soort niet meer voorkomt op de Rode Lijst. De Groene Specht roffelt niet vaak. De vogel is schuw en erg waakzaam.

Herkenning

De Groene Specht is een vrij forse vogel, met een lengte van 30-36 cm en een spanwijdte in vlucht van 45-51 cm, die in een diepe golvende vlucht vliegt. Het gewicht bedraagt

gemiddeld zo'n 185 gram maar kan variëren van 140 tot 250 gram. Er is vrijwel geen verschil in gewicht en grootte tussen de geslachten.

De Groene Specht heeft een rode kruin en zwarte vlek rondom het oog. De mannetjes hebben ook nog een rode vlek onder het

oog; bij de vrouwtjes is deze zwart. De groene specht heeft een grijze dolksnavel. Juveniele vogels zijn zwaar gevlekt over het gehele lichaam.

De kenmerkende, lachende roep van de Groene Specht valt vaak als eerste op. Met zijn 10 cm lange tong gaat hij op jacht naar mieren, maar ook bessen, insecten of larven van insecten in boomstammen staan op zijn menu.

Voorkomen

Groene Spechten zijn standvogels van open loofbossen, hoogstamboomgaarden, parken en oude houtsingels. Grote bosgebieden zijn meestal alleen bezet langs de randen of rond kaalslagen. De stand is erg gevoelig voor langdurige perioden met sneeuw, vaak

met veel slachtoffers als gevolg. De landelijke stand nam eerst af maar neemt sinds 1990 weer fors toe. Rond 2010 was er een terugval, waarschijnlijk te wijten aan enkele voorbijgaande sneeuwrijke winters waardoor de Groene Specht, die zijn voedsel voornamelijk op de grond zoekt, niet bij zijn favoriete voedsel (mieren) kon komen.

Broeden en nestelen

Groene Spechten broeden bij voorkeur in kleinschalig cultuurlandschap met veel oude bomen. Het nest bouwt de soort in een zelf uitgehakte holte, meestal in een oude loofboom. Het broeden begint eind april. De groene specht heeft één legsel per jaar, wat meestal bestaat uit 5 tot 7 eieren. De broedduur is zo'n 18 á 19 dagen. Beide geslachten broeden en zorgen ook samen voor de jongen, die het nest verlaten na 18-21 dagen. Na het uitvliegen blijft de familie tussen de 3 en 7 weken bij elkaar, of man en vrouw verdelen de jongen.

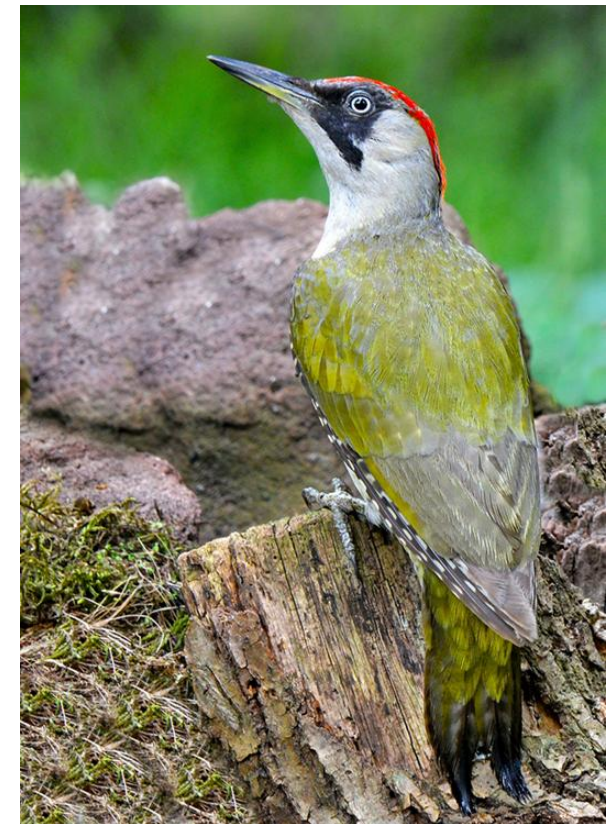

Buiten broedtijd

De Groene Specht is een uitgesproken standvogel die permanent in zijn territorium verblijft. Het territorium is ongeveer 1000 vierkante meter groot.

Onderzoek door VWG De Kempen

VWG De Kempen heeft in het verleden onderzoek gedaan naar de Groene Specht. Dit onderzoek is gepubliceerd in een artikel in Limosa. De gebruikte methode van nestholtespoeling wordt verduidelijkt in dit [filmpje](#). ■

 Kolsters, J. 2017. Rode bosmieren van de Einderheide in 2017 - Inventarisatie ten behoeve van het groene spechten onderzoek. [Rapport VWG De Kempen](#).

Kolsters, J., P. Wouters & W. de Veer 2014. Voedsel van de Groene Specht in Noord-Brabant. *Limosa* 87: 74-81.

Kolsters, J. 2017. Voorbereiding voedselonderzoek groene spechten in de winter. [Blauwe Klauwier](#), 43(3): 10-11.

Video's:

[Zoeken naar spechtenpoep](#);
[Nestholte Groene Specht spoelen](#).

De Gekraagde Roodstaart, *Phoenicurus phoenicurus*, behoort tot de familie van de vliegenvangers (*Muscicapidae*). De betekenis van de wetenschappelijke naam is: purperstaart. Nederlandse volksnamen van de gekraagde roodstaart zijn o.a. zomerzanger, zomerroodborst en bonte roodstaart.

Herkenning

De Gekraagde Roodstaart is ongeveer 13 tot 14,5 cm groot, met een spanwijdte van 20-24 centimeter en een gewicht van 10-20 gram. Het is een vrij slanke vogel die meestal rechtop zit. Een adult mannetje heeft een zwarte keel, oranjerode borst, wit voorhoofd en blauwgrijze bovendelen. Vrouwjes zijn minder opvallend en licht getekend en zij hebben een grijsbruine rug en een beige

onderzijde. Beide geslachten hebben een roestrode staart waar zij vaak mee trillen. Juveniel lijkt op juveniele roodborst.

De vogel jaagt vanaf een zit post. Als voedsel komen in hoofdzaak in aanmerking diverse insecten en hun larven die meestal op de grond gevangen worden, maar vliegende insecten worden ook wel gevangen en op het menu komen ook diverse soorten bessen voor.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 19.000-23.000 (2013-2015); 23.000-30.000 (1998-2000). De Gekraagde Roodstaart is een algemene zomergast. De landelijke trend wordt gedomineerd door de ontwikkelingen op de zandgronden en is redelijk stabiel.

Uitschieters naar boven of beneden vallen samen met uitzonderlijk natte respectievelijk droge winters in het overwinteringsgebied in de Sahel.

Vergeleken met de situatie rond 1975 heeft de soort vooral in het westen en noorden van het land veel terrein prijsgegeven, maar opgemerkt dient te worden dat de Gekraagde Roodstaart in deze gebieden nooit talrijk is geweest. De soort komt voornamelijk voor in open oude bossen, bij voorkeur loof en gemengd bos met een

hoog aandeel oude dennen, maar ook in tuinen en parken.

Broeden en nestelen

De broedvogels komen eind maart/half april aan in ons land. Broedt van begin mei tot midden juni en heeft twee legfels per jaar. Legfels bestaan meestal uit 6-7 eieren. Broedduur 11-14 dagen en alleen het vrouwtje broedt. Het nest is een los geconstrueerd komvormig bouwsel van dor gras, mos, haar en wol met een diepe kom bekleed met veertjes en haar. De jongen zitten 12-20 dagen in het nest en worden door beide ouders verzorgd.

Gekraagde Roodstaarten zijn holenbroeders, die ook graag gebruik maken van

nestkasten. Omdat de soort vrij laat uit Afrika terugkomt moet er nogal eens slag worden geleverd met bijvoorbeeld mezen om een goede nestholte of nestkast te veroveren.

Om ze daarbij, bij ons nestkastenproject, te helpen monteren wij aan het eind van het broedseizoen een afdekplaatje voor de opening van enkele nestkastjes, en verwijderen dat rond half maart, zodat er voldoende gelegenheid is om in te gaan broeden als de vogels weer terugkeren. Dit werkt perfect en ook de Bonte Vliegenvanger profiteert hiervan omdat die eveneens later in ons land arriveert.

Beide soorten zijn vaak trouw aan de broedplaats en keren terug naar de omgeving van het jaar ervoor. De Gekraagde Roodstaart verdedigt zijn territorium als het gaat om soortgenoten.

Buiten broedtijd

De eigen broedvogels vertrekken vermoedelijk grotendeels in juli en augustus. Doortrekkers, voornamelijk afkomstig uit Scandinavië, passeren tussen begin augustus en half oktober met de piek in september. Winterwaarnemingen ontbreken. ■

Video's:

[Gekraagde Roodstaart man alarmeert;](#)
[Gekraagde Roodstaarten 1e winter man en adult man baden.](#)

De Koolmees, *Parus major*, is een zangvogel uit de familie van echte mezen (*Paridae*). De betekenis van de wetenschappelijke naam is: grotere parus. De etymologie van "mees" is niet geheel zeker. Het woord "kool" houdt verband met de kleur van de kop en hals, deze hebben de blauwzwarte tint van steenkool. Nederlandse volksnamen van de Koolmees zijn o.a.: fietspompje, kaasmees, keesmees en grote mees.

Herkenning

De Koolmees is ongeveer 13.5 tot 15 cm groot en heeft een gewicht van 14 tot 22 gram. De vogel is herkenbaar aan de gele onderzijde (die doorsneden wordt door een zwarte band, de glanzende blauwzwarte kop, de grote witte wangen en de

mosgroene bovenzijde met witte vleugelstreep en blauwgrijze vleugel. De zwarte borstband (stropdas) is bij het mannetje breder en donkerder dan bij het vrouwtje.

In de vlucht is de Koolmees makkelijk te onderscheiden van andere mezen aan de witte buitenste staartpenen. Juveniel is valer van kleur, heeft een gelige vlek op de wangen en de zwarte band is nog niet compleet aan de onderkant. De zang is vrij eenvoudig maar wel zeer afwisselend. Het voedsel is zeer gevarieerd en bestaat uit larven, rupsen, andere kleine insecten, bessen, beuken- en hazelnootjes en andere zaden. Het voedsel van de jongen bestaat vooral uit spinnen en rupsen.

Koolmezen zijn zeer alert en vaak te vinden op voedertafels, zeker wanneer pinda's en zonnebloempitten worden gevoerd. Het voer wordt snel van de tafel of uit een voedersilo gepakt en de vogel verdwijnt naar een beschutte plek om het voer daar dan op te eten. In strenge winters kunnen ze geholpen worden met pinda's (geen zoute!), zaden en vetbollen.

De groep van vogels waar Koolmezen toe behoren kan heel goed uv-licht waarnemen. Het vermogen om uv-licht waar te nemen is essentieel voor het vrouwtje om een mannetje te selecteren. De brede zwarte band is hierbij het belangrijkste deel om indruk te maken en om een zo groot mogelijke kans te maken voor een mannetje om door een vrouwtje te worden uitgekozen.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 375.000-625.000 (2013-2015); 500.000-600.000 (1998-2000). De koolmees is een van de algemeenste en bekendste vogels van ons land en de grootste van de mezen die in ons land voorkomen. Koolmezen broeden in bosrijke gebieden met een voorkeur voor oud loofbos, maar zijn ook te spotten in kleine bosjes, parken, boomgaarden en tuinen zo lang er maar nestgelegenheid en voedsel voorhanden is.

Komt overal in Nederland voor, behalve in grote open gebieden zonder bomen en struikgewas. Door het ophangen van nestkasten kunnen er ook in andere bostypen (naaldbos) of in stedelijk gebied hoge dichtheden worden bereikt.

Broeden en nestelen

Broedt van eind maart in het zuiden tot begin mei in het noorden en heeft meestal een legsel. Soms twee legsels per jaar. Legsels bestaan meestal uit 8-13 eieren, soms 7-15. Broedduur 10-20 dagen maar meestal 13-14 dagen. Alleen het vrouwtje broedt. De eieren worden met nestbekleding bedekt als het legsel nog niet compleet is.

Het nest is een komvormig bouwsel van gras, (korst)mos, (honden)haar, veertjes, dons, spinrag en wol. Het broeden begint nadat het laatste ei gelegd is. De jongen zitten 16-22 dagen in het nest en worden door beide ouders verzorgd. Eenmaal uitgevlogen zijn de juvenielen na 2-4 weken onafhankelijk van de ouders.

Koolmezen zijn holenbroeders die graag gebruik maken van nestkasten. Door het hele land zijn zowel particulieren als vogelwerkgroepen actief met het ophangen van nestkasten. Vogelwerkgroep De Kempen

heeft diverse nestkasten projecten lopen, vaak al over een zeer lange periode.

Buiten broedtijd

De Nederlandse koolmezen overwinteren in ons land en blijven vrijwel allemaal op korte afstand van de geboorteplek. Doortrek van voornamelijk vogels uit Scandinavië en Oost-Europa vindt plaats van half september tot half november, met een piek doorgaans midden oktober. De voorjaarsstrek voltrekt zich meestal bijna onmerkbaar en vindt plaats tussen half februari en half april.

Strengere winters kunnen tot omvangrijke sterfte onder de overwinteraars leiden als er weinig voedsel beschikbaar is. Bijvoeren met zaden, pinda's, vetbollen en zonnepitten helpt de vogels de winter door. ■

 Herremans, M. & W. Rogeman 2008. Recente mezeninvasies in Vlaanderen - 3 soorten, 3 jaren - deel 2: Koolmees *Parus major* en Pimpelmees *Parus caeruleus*. [Natuur.oriolus 74\(4\) 121-139](#).

Manen, W. van 2012. Waar blijven toch die doortrekkende mezen? [Sovon-Nieuws 25\(4\) 10](#).

Video's:
[Voedselonderzoek tuinvogels;](#)
[Mezen baden.](#)

De Bonte Vliegenvanger, *Ficedula hypoleuca*, is een zangvogel die behoort tot de familie van de vliegenvangers (*Muscicapidae*). Het Latijnse woord *Ficedula* betekent vijgenpikker met witte onderzijde. *Hypoleuca* is de samenstelling van het Griekse *hupo*: beneden, en *leukos*: wit, vanwege de witte onderzijde van de vogel.

Nederlandse volksnamen van de bonte vliegenvanger, waarbij de nadruk ligt op de donkere kop en rug van het mannetje van de Noord-Europese populatie, zijn o.a. zwartkuppe, zwartkopvliegenvanger en klein tuinekstertje. De Midden-Europese vaalbruine populatie noemt men o.a. zwartgrauwe vliegenvanger.

Herkenning

De Bonte Vliegenvanger is een compacte vogel, ongeveer 12-13,5 cm groot, met een spanwijdte van 21-24 centimeter en een gewicht van 9-15 gram. De kleur is nogal variabel met ook nog eens een onderscheid in een noordelijke en zuidelijke populatie. De keel en buik van de mannetjes van de noordelijke populaties zijn helderwit van kleur evenals de witte vleugelvlek en een kleine dubbele witte vlek boven de snavel.

De rest van het verenkleed is zwart in prachtkleed, of meer bruingrijs. Het mannetje is donkerder van kleur dan het vrouwtje dat meer bruin is. Bij de zuidelijke populatie zoals die voorkomt in Nederland zijn de mannetjes niet zwart maar bruingrijs en soms moeilijk van vrouwtjes te onderscheiden, zeker na de ruiperiode. Een indicatie dat het een mannetje betreft is de kleine witte vlek op het voorhoofd. De zang kan verward worden met die van de Gekraagde Roodstaart.

Jagen gebeurt vanaf een uitkijkpost. De Bonte Vliegenvanger maakt meestal, zoals alle vliegenvangers, korte jachtvluchten om vliegende insecten te vangen. Als voedsel komen in hoofdzaak insecten in aanmerking

zoals vliegen, muggen, vlinders en libellen. Op de grond worden oorwurmen en sprinkhanen gevangen. Op voederplaatsen worden meelwormen gegeten.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 19.000-23.000 (2013-2015); 14.000-18.000 (1998-2000). De Bonte Vliegenvanger is een algemene zomergast. De soort broedt meestal bij open plaatsen in loof- en gemengd bos met natuurlijke holten, bij voorkeur in oude eiken, en in parken en tuinen. Ze nestelen ook graag in nestkasten wat de aantallen zeker ten goede komt.

De landelijke populatie van de Bonte Vliegenvanger is vooral tussen 1984 en 2002

sterk afgenomen. Daarna zijn de aantallen weer toegenomen. Wel zijn er flinke regionale verschillen. Op de zandgronden in Noord- en Oost-Nederland neemt de soort significant toe, maar elders is er sprake van stabilisatie of afname. Bonte Vliegenvangers weten zich de laatste jaren goed aan te passen aan de door klimaatverandering veroorzaakte vroegere rupsenpiek in Nederland. Doordat ze tegenwoordig eerder terugkeren hebben ze voldoende voedsel op het moment dat ze jongen hebben. Mogelijke oorzaak van de toename zou ook een verbeterde situatie in het overwinteringsgebied kunnen zijn.

Het is een relatief moeilijke soort om te ontdekken doordat ze vaak hoog in de boomkruinen zitten en de vogels zijn dan weinig opvallend. Een goede kennis van de zang is een vereiste om de soort op te sporen.

Broeden en nestelen

De broedvogels komen half april aan in ons land vanuit hun overwinteringsgebied. De Bonte Vliegenvanger broedt vanaf begin mei en heeft één legsel per jaar. Het legsel bestaat meestal uit 4-7 eieren. Grotere legfels komen soms voor, maar zijn dan zeer waarschijnlijk van twee vrouwtjes. De broedduur is 12-15 dagen en alleen het vrouwtje broedt, gevoerd door het mannetje.

Het nest, gebouwd door het vrouwtje, is een groot, los geconstrueerd, komvormig bouwsel van bladeren, gras, dunne bastreepjes en mos, bekleed met wol en veertjes. De jongen zitten 13-16 dagen in het nest (soms iets langer) en worden door beide ouders verzorgd. Na het uitvliegen blijven de vogels zo'n 8-10 dagen in de

omgeving van het nest, om daarna meestal de broedplaats te verlaten.

Het komt regelmatig voor dat de mannetjes van de Bonte Vliegenvanger, nadat ze gepaard hebben, iets buiten het territorium met hun zang weer een vrouwtje proberen te lokken om ook met haar te paren.

Het mannetje voert het broedende vrouwtje onregelmatig en soms helemaal niet, vooral niet als het mannetje inderdaad een tweede territorium heeft waar een ander vrouwtje begonnen is met eieren leggen. Het mannetje voert wel de jongen in het eerste nest en pas als die uitgevlogen zijn, de overgebleven jongen van het tweede nest. Dit fenomeen staat bekend als polygynie en is afkomstig van de Griekse woorden poly (= veel) en gynie (= vrouwen). De Nederlandse term luidt veelwijverij.

Bonte Vliegenvangers zijn holenbroeders, die ook graag gebruik maken van nestkasten. Omdat de soort vrij laat uit Afrika terugkomt moet er nogal eens slag worden geleverd met bijvoorbeeld mezen om een goede nestholte of nestkast te veroveren. Om ze daarbij te helpen bij ons nestkastenproject, monteren wij aan het

eind van het broedseizoen een afdekplaatje voor de opening van enkele nestkastjes, en verwijderen dat rond half maart, zodat er voldoende gelegenheid is om in te gaan broeden als de vogels weer terugkomen. Dit werkt perfect en ook een soort als de Gekraagde Roodstaart profiteert hiervan omdat die eveneens later in ons land arriveert.

Beide soorten zijn vaak trouw aan de broedplaats en keren terug naar de omgeving van het jaar ervoor. Ze gebruiken vaak hetzelfde nestkastje als het jaar daarvoor.

Buiten broedtijd

De Nederlandse broedvogels arriveren zoals eerder vermeld vanaf half april. Doortrek van noordelijke vogels (de mannetjes soms herkenbaar aan dieper zwart verenkleed) treedt vooral eind april en in de eerste helft van mei op.

De eigen broedvogels vertrekken vermoedelijk in juli en augustus. Vooral eind augustus en eerste helft september trekken wederom noordelijke vogels door. Op de Waddeneilanden zijn tijdens trekgolven soms duizenden bonte vliegenvangers aanwezig. De Nederlandse Bonte Vliegenvangers trekken in zuidelijke tot zuidwestelijke richting weg. Daarbij doorkruisen ze Frankrijk en het Iberisch Schiereiland. De doortrek naar hun overwinteringsgebied in West-Afrika vindt 's nachts plaats in de periode vanaf eind juni tot half oktober. ■

 Bijlsma, R.G. & C. Both 2014. Bonte Vliegenvangers *Ficedula hypoleuca* broedend in natuurlijke holtes: verschillen met nestkastbewoners. [Drentse Vogels 28: 114-125](#).

Both, C. et al. 2019. Een vergelijking van plaatstrouw en overleving van Bonte Vliegenvangers in het overwinterings- en broedgebied. [Limosa 92: 184-191](#).

Turnhout, C. van et al. 2011. Populatietrends en broedsucces van Bonte Vliegenvanger: een update. [Limosa 84: 38-45](#).

Video: [Bonte Vliegenvanger baadt](#).

De Roodborst, *Erithacus rubecula*, is een zangvogel die behoort tot de familie van de vliegenvangers (*Muscicapidae*). Opvallend is dat de roodborst vroeger werd geschaard onder de familie *Turdidae* (lijsters). Oudere uitgaves van vogelgidsen vermelden inderdaad de familie *Turdidae*.

De betekenis van de wetenschappelijke naam *Erithacus* is onbekend! Het Latijnse woord *rubecula* betekent kleine rode. Nederlandse volksnamen van de roodborst zijn o.a. Marialiester, roodbaard en winterroodbaardje (vanwege de zang in de winter).

Herkenning

De Roodborst is een compacte vogel, ongeveer 12,5-14 cm groot, met een spanwijdte van 26 centimeter en een

gewicht van 19,5 gram. De kleur is bruin met oranje-rood "gezicht", oranje-rode keel en borst en dunne lange poten. De vogel maakt een slanke indruk maar als de veren worden opgezet is de indruk rond en compact met een bolle kop.

De zang begint vaak met enkele hoge, ijle, langgerekte noten waarna de strofe daalt in toonhoogte en versnelt met snelle, parelende klanken. Zowel de man als de vrouw zingen, wat het onderscheid tussen beide geslachten moeilijk maakt. Karakteristiek is de hoge tikkende alarmroep, niet te verwarren met de alarmroep van de winterkoning. Het verschil zit hem voornamelijk in de snelheid van de tik.

Als voedsel komen hoofdzakelijk insecten, slakken en wormen in aanmerking. Op voederplaatsen worden meelwormen en zaadjes gegeten.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 250.000-350.000 (2013-2015); 2750.000-375.000 (1998-2000). De Roodborst is een van de talrijkste vogelsoorten in ons land. Het is een strikt territoriale soort, buiten de paar/broed tijd zelfs gescheiden naar sekse, die zijn territorium fel verdedigd.

De soort, hoewel veel voorkomend in steden en met name 's winters, is eigenlijk een uitgesproken bosvogel. Hoe meer bos, hoe meer roodborsten. Met forse pieken tijdens de doortrek in de winter zijn de aantallen

hoger dan in de zomer. Broedt in dichte bossen, zowel in loof- als naaldbos met dichte vegetatie maar ook in parken, heggen en tuinen doorgaans met open plekken. Nestelt in een holte in een boomstronk, tussen wortels van omgevallen bomen, in klimop of in een lage, dichte struik. In stedelijk gebied ook in schuurtjes. Maakt ook gebruik van open nestkasten.

Zijn niet schuw maar wel argwanend. Bekend is dat de soort graag voedsel zoekt in pas omgewoelde of omgespitte aarde en ze worden dan vaak gezien vlakbij de persoon met de schop. Tijdens strenge winters kunnen er veel slachtoffers vallen, maar de soort herstelt zich hier snel van zodat het aantal weer snel toeneemt.

Broeden en nestelen

Roodborsten broeden vanaf eind maart met twee en soms drie legsels per jaar. Ze leggen 3 tot 9 eieren, meestal 5 of 6. De eieren zijn

wit of zeer lichtblauw getint met spikkels en vlekjes van rozeachtig en geelbruin tot lichtbruin en de vorm is buikig, glad en niet glanzend.

De broedduur is 12 tot 15 dagen en alleen het vrouwtje broedt, gevoerd door het mannetje. Het nest, gebouwd door het vrouwtje, is een omvangrijk komvormig bouwsel van dorre bladeren, gras en mos, bekleed met fijne wortel en haar. Het wordt zelden bekleed met veertjes.

De jongen zitten 12 tot 16 dagen in het nest en worden door beide ouders verzorgd. Mochten de legsels elkaar overlappen dan neemt het mannetje de zorg voor de jongen alleen voor zijn rekening.

Buiten broedtijd

Een deel van de Nederlandse populatie trekt weg richting Zuidwest-Europa. Vanuit Noordoost- en Oost-Europa trekken veel roodborsten naar ons land en een groot deel daarvan overwintert hier. De najaarstrek vindt plaats van half september tot eind oktober en de vogels die in ons land overwinteren vertrekken in de loop van maart/april weer naar hun broedgebied. ■

De Buizerd, *Buteo buteo*, is een roofvogel die behoort tot de familie van de van de havikachtigen (*Accipitridae*). De betekenis van *Buteo* is onbekend. Nederlandse volksnamen van de buizerd zijn o.a. klamper, duivenklamper en paalzitter.

De Buizerd is momenteel de talrijkste roofvogel in ons land. Op warme dagen is de buizerd vaak hoog in de lucht te zien, waar de vogel in cirkels op de opstijgende warme lucht zweeft, in een zogenaamde thermiekbel. Buizerds worden vaak gezien in de buurt van autowegen waar de vogels speuren naar dieren die het slachtoffer zijn geworden van het verkeer. Wat voedsel betreft is de Buizerd een echte opportunist. Hij eet wat voorhanden is en jaagt vooral vanaf zitplaats laag boven de grond.

Het voedsel bestaat voornamelijk uit kleine zoogdieren en amfibieën zoals mollen, veldmuizen, rosse woelmuizen, kikkers, jonge konijnen en andere, kleine dieren zoals kevers en regenwormen. Jonge onervaren vogels worden via een achtervolgingsvlucht bemachtigd.

In de winter zie je Buizerden vaak in weilanden. Als er zich daar veel muizen, kikkers en regenwormen bevinden, zie je de Buizerd al lopend en springend proberen deze te pakken te krijgen.

Herkenning

De Buizerd is ongeveer 46 tot 58 cm groot met een spanwijdte van 115-138 cm bij een gemiddeld gewicht van 790 gram (man) of 900 gram (vrouw). Buizerds zijn qua kleur en

tekening erg gevarieerd, van donkerbruin tot bijna wit en hebben een brede, niet ver uitstekende kop. De snavel is zwart met een gele waslaag over de snavelbasis. Ze hebben brede vleugels en een vrij korte, afgeronde staart met smalle banden.

In de vlucht laat de Buizerd regelmatig een luid, klagende, miauwende roep horen (dat overigens heel goed geïmiteerd wordt door de gaai). In de lucht cirkelend kun je een Buizerd herkennen aan zijn grote, ronde, v-vormige vleugels en een korte breed gespreide staart. Door de typische, langzame vlucht is deze soort makkelijk te herkennen: enkele vleugelslagen, kort zweven en dan weer een paar vleugelslagen. Vaak ziet men de Buizerd achterna gezeten en weggejaagd worden door een groep luid

krijgsende kraaien, die de Buizerd zien als een voedselconcurrent.

Licht gekleurde Buizerds worden vaak (onterecht) aangezien voor de veel zeldzamere Ruigpootbuizerd. Laatstgenoemde is onder andere te herkennen aan de bevederde poten. Beide soorten bidden maar de Buizerd minder vaak dan Ruigpootbuizerd. De Buizerd kan, vooral in de lucht, verward worden met de Wespindief.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 10.000-17.000 (2013-2015). In de winterperiode kan het aantal Buizerds in Nederland oplopen tot 30.000-50.000 (Sovon Vogelatlas van Nederland). In de vorige atlasperiode (1998-2000) bedroeg het aantal Buizerds 8000-10.000.

De landelijke aantallen waren eind jaren '60 begin jaren '70 van de vorige eeuw met slechts enkele honderden paren op een dieptepunt. Dit was het gevolg van onbedoelde vergiftiging met in de landbouw gebruikte pesticiden, vooral in de jaren vijftig en zestig. Na het verbod op deze middelen herstelde de populatie en kon deze uitgroeien tot vrij grote aantallen, zelfs meer dan dat er in het verleden werden waargenomen.

Het ouder wordende Nederlandse bos biedt vandaag de dag plaats aan meer Buizerds dan in het verleden. Predatie van vooral jonge Buizerds wordt voornamelijk veroorzaakt door Havik en Boommarter. Hoewel er nog steeds sprake is van vervolging (afschot en vergiftiging), lijkt dit toch minder voor te komen dan vroeger en dit resulteert dan ook weer in meer vogels.

Broeden en nestelen

De buizerd is een standvogel. Oorspronkelijk was de soort gebonden aan grote bossen op de zandgronden, tegenwoordig broedt de buizerd door het hele land: ook in kleine bosjes en soms zelfs in solitaire bomen in open land. In voedselarme jaren slaat een groot aantal buizerds het broedseizoen over. Buizerds worden doorgaans geslachtsrijp op een leeftijd van twee of drie jaar en kunnen een leeftijd bereiken van 25-30 jaar.

Vanwege trouw aan het territorium blijven de partners vaak hun leven lang bij elkaar.

Met het begin van de voortplantingsperiode (februari/maart) vertonen de broedvogels territoriaal gedrag, vaak cirkelend en luid roepend boven het broedgebied. Langsvliegende soortgenoten worden direct weggejaagd. Het nest wordt vaak in een vork onder de boomkruin gebouwd, op een hoogte tussen negen en achttien meter. Meestal beschikt een paar over meerdere nesten. In het voorjaar wordt het nest dat uitgekozen is bekleed met verse twijgen, vaak lariks en dennen. Het nest is een omvangrijk bouwsel van stokken en takken, bekleed met een variatie aan groen materiaal en bladeren.

De Buizerd broedt van eind maart tot begin april en heeft meestal één legsel. Het legsel bestaat uit 1-6 eieren, meestal 3 of 4. Eieren worden met tussenpozen van 2-3 dagen

gelegd. Beide geslachten broeden maar de meeste tijd broedt het vrouwtje. De broedduur is 33-42 dagen, afhankelijk van de grootte van het legsel. De jongen zitten 40-49 dagen in het nest. Voordat de jongen uitvliegen bewegen ze zich rond het nest op de takken in de bomen. De jongen worden dan takkelingen genoemd.

Buiten broedtijd

De Nederlandse broedvogels blijven grotendeels in en rond het broedgebied rondhangen. In de winterperiode kan het aantal buizerds wel verdrievoudigen.

Bijzonderheden

Prooi inpikken. Uit eigen waarneming heb ik diverse keren kunnen constateren vanuit mijn diverse foto- en observatie hutten/tentjes dat een Havik, zowel juvenielen als volwassen exemplaren, met

geweld van een prooi werd gejaagd. Wat daarbij opviel was dat de Buizerd met aanvallen wachtte tot de Havik de prooi voor een deel had geplukt en open had gemaakt.

Gewonde vogel. Als lid van de VWG weten mensen ons soms te vinden als er een urgent geval is met een gewonde vogel. Hier is zo'n voorbeeld van een gewonde Buizerd die in het prikkeldraad vastzat. We hebben het prikkeldraad kapot moeten knippen omdat we de vogel niet loskregen. De vogel is door de dierenambulance opgehaald. De Buizerd is direct naar een dierenarts gebracht om het prikkeldraad te laten verwijderen en daarna is de vogel naar het Vogelrevalidatiecentrum Zundert gebracht. Na enige maanden was de vogel geheel hersteld en losgelaten in de omgeving waar wij hem uit het prikkeldraad hadden bevrijd.

Agressief gedrag. Jaarlijks wordt er in de media wel melding gemaakt van Buizerds die mensen aanvallen. Vaak betreft dit joggers of fietsers die in de buurt van het nest (horst) zijn. Echt algemeen is dit gedrag echter niet. ■

 Wouters, P. 2022. Buizerd maakt fout. [Blauwe Klauwier 48\(1\): 115-116.](#)

Video: [Buizerden cirkelen over.](#)

De Pimpelmees, *Cyanistes caeruleus*, is een zangvogel uit de familie van echte mezen (*Paridae*). De betekenis van *Cyanistes* is "blauwe". Nederlandse volksnamen van de pimpelmees zijn o.a.: blauwmeesje, blauwköpke, meelmees, kleine mees en ringelmees.

Herkenning

De Pimpelmees is een kleine, levendige, compacte zangvogel, ongeveer 10,5-12 cm groot, met een spanwijdte van 17-20 centimeter en een gewicht van 12-15 gram. Ze zijn overwegend geel gekleurd met een smalle, grijszwarte middenstreep op de buik en helderblauwe grote dekveren en vleugelboeg. Op de kop hebben ze een zwarte oogstreep en kleine blauwe "pet".

De mannetjes zijn helderder van kleur dan vrouwtjes en juvenielen. Het mannetje heeft ook een bredere blauwe halsband dan het vrouwtje. De pimpelmees maakt een levendige indruk en is niet schuw. Geluid: een rijk repertoire van heldere roepjes. De zang bestaat uit langgerekte scherpe klanken.

Als voedsel komen hoofdzakelijk insecten en hun larven, spinnen, bladluizen, zaden en bessen in aanmerking. In de winter verblijven ze vaak in riet waar de Pimpelmees zich voedt met in rietstengels overwinterende insectenlarven. Op voederplaatsen worden vetbollen, (ongezouten) pinda's en zaadjes gegeten.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 250.000-400.000 (2013-2015); 250.000-325.000 (1998-2000). Geschat maximum in de winter 500.000-2.000.000 (2013-2015). De Pimpelmees is een van de talrijkst voorkomende vogelsoorten in ons land. De soort ontbreekt vrijwel nergens in Nederland waar bomen staan. Ze zijn het talrijkst in oud loofbos op de hoge gronden, maar het ophangen van nestkasten kan de dichtheden ook in andere biotopen verhogen. Nieuw beschikbaar gebied wordt vlot gekoloniseerd.

De landelijke aantallen nemen geleidelijk toe. Het ouder worden van bossen (meer nestgelegenheid) speelt hierbij een rol, net als verstedelijking (met in het kielzog groenvoorziening) in voorheen open gebied in West- en Noord-Nederland.

De gemiddelde levensduur van een Pimpelmees in goede leefomstandigheden bedraagt ongeveer drie jaar. Met weinig predatie en zachte winters kan een leeftijd van acht jaar worden bereikt.

Broeden en nestelen

Het nest is een komvormig bouwsel van mos, gras, wol, dode bladeren, haar en spinrag en wordt bekleed met haar, verendons en veertjes. Pimpelmezen broeden tegenwoordig gemiddeld vanaf de tweede week van april. Meestal is er één legsel van 7-12 eieren. Broedduur: 12-16 dagen. De jongen zitten 15-22 dagen in het nest. Als ze zijn uitgevlogen worden ze nog zo'n 2-3 weken gevoerd.

Pimpelmezen zijn hollenbroeders die daarom ook graag gebruik maken van nestkasten. Door het hele land zijn zowel particulieren

als vogelwerkgroepen actief met het ophangen van nestkasten. Vogelwerkgroep De Kempen heeft diverse nestkastprojecten lopen, sommige al over een zeer lange periode.

Buiten broedtijd

De Pimpelmees is in de regel een standvogel en blijft dus het hele jaar in ons land. In de nazomer vormen lokale broedvogels soms groepen die tot in de winter intact blijven. In herfst en winter vullen Oost- en misschien Noord-Europese Pimpelmezen de Nederlandse populatie aan. De doortrek vindt tussen half september en half november plaats, met de piek meestal half oktober. De trek is in sommige jaren aanzienlijk, met op stuwingspunten honderden trekkers per dag, maar is meestal nogal onbeduidend.

De overwinteraars gedijen bij zacht weer en een goede zaadoogst van berken,

haagbeuken en Spaanse aak, maar ook riet. Van de voorjaarstrek tussen half februari en half april is doorgaans weinig te merken. Strengere winters kunnen tot omvangrijke sterfte onder de overwinteraars leiden als er weinig voedsel beschikbaar is. Bijvoeren met zaden, pinda's (ongezouten), vetbollen en zonnepitten helpt de vogels de winter door.

Bijzonderheden

DNA onderzoek. Uit een DNA-onderzoek op 314 jongen uit 36 nesten, uitgevoerd aan de Universiteit Antwerpen, bleek dat alle nestmoeders ook de biologische moeders waren. In 11 van de 36 nesten stelde men vast dat niet alle jongen dezelfde vader

hadden. In elk van deze nesten zaten gemiddeld drie bastaards. Om die 11% vreemde vaders te traceren, werd het DNA-paspoort van alle pimpelmezen uit de buurt bepaald. Hieruit bleek dat de vreemde vaders voor 80% pimpelmezen uit de onmiddellijke omgeving waren. In alle gevallen namen de vrouwtjes het initiatief tot de buitenechtelijke paringen (bron: Natuurpunt.be).

UV-licht. Pimpelmezen kunnen ultraviolet licht waarnemen. De blauwe kruinveertjes van pimpelmannetjes reflecteren veel UV licht. Hoe hoger de reflectie, hoe aantrekkelijker de pimpelman wordt voor de vrouwtjes pimpelmees. Nederlandse onderzoekers namen de proef op de som en

smeerden tijdens het broedseizoen UV-blokkers uit zonnebrandcrème op de blauwe petjes van gepaarde mannetjes pimpelmees. Hun partner reageerde hier meteen op door minder vaak met voer naar het nest te vliegen. Reden: pimpelvrouwtjes steken minder energie in de kroost van een lelijke vader (dus een pimpelman met een petje dat minder UV licht reflecteert) en sparen hun energie liever op tot een nieuw broedseizoen met een mooiere partner (bron: Natuurpunt.be). ■

 Herremans, M. & W. Rogeman 2008. Recente mezeninvasies in Vlaanderen - 3 soorten, 3 jaren - deel 2: Koolmees *Parus major* en Pimpelmees *Parus caeruleus*. [Natuur.oriolus 74\(4\) 121-139](http://Natuur.oriolus74(4)121-139).

Manen, W. van 2012. Waar blijven toch die doortrekkende mezen? [Sovon-Nieuws 25\(4\) 10](http://Sovon-Nieuws25(4)10).

Video's:

[Pimpelmees foerageert](#);
[Mezen baden](#).

De Goudvink, *Pyrrhula pyrrhula*, is een soort uit de familie van de vinken (*Fringillidae*). De betekenis van de wetenschappelijke naam is: de vuurrode.

We onderscheiden bij de Goudvink twee ondersoorten. De Noord-Europese vorm komt tijdens de wintertrek naar ons land en is aanmerkelijk groter en kleurrijker dan de in ons land tijdens de broedperiode voorkomende vorm. Het verschil in kleur is wat moeilijker te onderscheiden, maar het geluid is duidelijk verschillend. De Noordse Goudvink maakt een geluid lijkend op het geluid van een gedempte trompet. De Goudvink leeft anders dan andere vinken niet in grote groepen maar in paren of kleine groepjes.

Nederlandse volksnamen van de Goudvink zijn o.a.: bloedvink, bloodvinke, kleine goudvink en roodvink. Nederlandse namen van de Noordse variant zijn o.a.: trompetvink, grote goudvink en dubbele goudvink.

Herkenning

Grootte: de Goudvink is ongeveer 15,5-17,5 cm groot, met een spanwijdte van 22-26 centimeter en een gewicht van 21-27 gram. Het is een nogal grote, compacte, plompe vink met brede "stierennek" en opvallend verenkleed. Zowel het mannetje als het vrouwtje heeft een zwarte kap. Het mannetje heeft opvallende helderrood/roze buik en wangen.

Het vrouwtje is onopvallender beige/grijs gekleurd. Beide hebben een donkere staart, een witte stuit en vleugels met opvallende, witte vleugelstreep en ze hebben een korte, zware, dikke, zwarte snavel. Juveniel lijkt op het vrouwtje maar met grijsbruine kop, zonder de zwarte kap. Wat mij opviel is dat toen ik foto's van een juveniel publiceerde, ik vaak de vraag kreeg wat voor een vogel dit was. Veel vogelaars en fotografen hadden nog nooit een juveniele Goudvink gezien.

juveniel

De vlucht van de Goudvink is snel en golvend. De zang is een mengeling van zachte, melancholische fluittonen. Kenmerkend is de lage, weemoedig dalende contactroep die steeds herhaald wordt.

De soort heeft een onopvallend gedrag wat waarnemen niet altijd makkelijk maakt. Ze worden meer gehoord dan gezien.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 9000-11.000 (2013-2015); 7000-9000 (1998-2000). Geschat maximum winter: 20.000-30.000 (2013-2015). Goudvinken zijn standvogels die je tegen kunt komen in oude en jonge naaldbossen, gemengde bossen, loofbossen, parken en in grote tuinen met veel variatie en ondergroei. In de ondergroei maken ze hun nest.

Hun voedsel bestaat uit diverse zaden en knoppen; in de zomer worden ook insecten gegeten. De jongen krijgen ook zaden en insecten te eten. De zaden worden gehaald uit de bessen van o.a. meidoorn, liguster, kamperfoelie, braam en bitterzoet. In boomgaarden wordt een goudvink door fruittelers niet graag gezien. Ze eten

namelijk in groot tempo de scheuten en knoppen van de fruitbomen op.

Broeden en nestelen

Goudvinken hebben een gevarieerde biotoopkeus. Ze nestelen zowel in moerasbos als in droge bossen, heggen, parken, in jonge sparrenaanplant (kerstboompercelen) of bos met een dichte, struikachtige ondergroei. Lokaal komen ze ook in grote tuinen voor. Landelijk gezien lijken de aantallen stabiel.

De soort broedt van eind april tot in mei en heeft meestal twee, soms drie, broedsels van 4-5 eieren. De broedduur is 12-14 dagen en alleen het vrouwtje broedt. Zij maakt ook het nest van fijne takjes, mos en bladeren met een binnenste kom van wortels en haar. De jongen zitten 12-18 dagen op het nest en zijn 2-3 weken na het uitvliegen zelfstandig.

Buiten broedtijd

Goudvinken uit Nederland trekken nauwelijks, maar buiten de broedtijd zwerven ze wel rond op zoek naar voedsel. In Nederland overwinteren Goudvinken uit oostelijker en noordelijker gelegen landen. Vooral in Oost-Nederland is er tussen half oktober en half november wat doortrek waar te nemen van vogels uit Duitsland en Scandinavië. In sommige jaren vinden kleine invasies plaats van de Noordse Goudvink, meestal door gebrek aan bessen in het broedgebied. Van voorjaarstrek wordt meestal weinig gemerkt, maar het meest nog in maart en begin april.

Op voederplaatsen worden, met name in winterse omstandigheden, graag zonnepitten gegeten. ■

 Video: [Goudvink man roept en foerageert.](#)

De Vink, *Fringilla coelebs*, is een zangvogel uit de familie van de vinken (*Fringillidae*) en komt voor in Europa, Noordwest-Afrika en West-Azië. De betekenis van de wetenschappelijke naam *coelebs* is: tjlper, ongepaard (celibatair). Dat wil zeggen, de mannetjes en vrouwtjes gaan gescheiden, na elkaar, op trek. Nederlandse volksnamen van de Vink zijn o.a.: slagvink, boekvink, botvink, waalvink en meivink.

Vooraf in Noord-Brabant, Limburg, Duitsland, Wallonië en in Vlaanderen werden vroeger vaak Vinken gevangen. Tegenwoordig komen de meeste in gevangenschap gehouden vogels uit eigen kweek. De Vinken worden ingezet bij wedstrijden.

Herkenning

De Vink is ongeveer 14-16 cm groot, met een spanwijdte van 25-28 centimeter en een gewicht van 19-23 gram. De vink is in ons land een bekende en veel voorkomende soort en vooral bekend door de zang en de zogenaamde “vinkenslag” en “regenroep”.

Opgemerkt dient te worden dat er regionaal variatie in de zang is.

De Vink is duidelijk te herkennen aan de twee witte vleugelstrepen, witte staartzijden en grijsgroene stuit. Bij het mannetje zijn de zijkant van de kop en de borst roestrood; de kruin en achterkant van de kop zijn

blauwgrijs. Bij het vrouwtje en bij de juveniel is de bovenzijde grijsgroen met een zwakke bruine tint. De onderzijde is grijswit en de witte vleugelstrepen zijn smaller dan bij het mannetje. De vlucht is golvend en krachtig waarbij het wit op de vleugels en bij de staartpenen goed zichtbaar is.

Voorkomen

Aantal broedparen in Nederland: 400.000-500.000 (2013-2015); 600.000-700.000 (1998-2000). Geschat maximum winter: 1.000.000-2.000.000 (2013-2015). Vinken zijn standvogels en komen voor in bossen met vooral oude bomen, parken en tuinen. Hun voedsel bestaat uit zaden, zachte plantendelen en in de zomer uit insecten: voornamelijk rupsen die van bladeren worden gepikt. In de winter komen grote groepen Vinken voor op akkers op zoek naar gras- en kruidenzaden; in bossen zoeken ze de grond af naar beukennotjes.

Broeden en nestelen

Vinken hebben een gevarieerde biotoopkeus. Ze broeden in bossen, bosranden, stuiken, dicht struikgewas, parken, tuinen en heggen. Het nest wordt meestal gebouwd in een vork van een boom of een grote struik.

Vinken broeden van april tot in mei en hebben één of twee broedsels van 4-5 eieren. De broedduur is 11-13 dagen en alleen het vrouwtje broedt. Het nest is een diep komvormig bouwsel van mossen vermengd met korstmos en gras, bijeengehouden met spinrag en schorsschilfers en bekleed met veertjes, wortels, plantenpluis, wol en haar. De jongen verblijven 12-15 dagen in het nest en worden door beide ouders verzorgd. Na het uitvliegen worden de jongen nog 20-35 dagen verzorgd.

Buiten broedtijd

Vinken komen in de winterperiode in bijna heel Nederland voor. De Nederlandse Vinken blijven in Nederland. Doortrek is er van Noord-Europese soortgenoten en zij trekken naar West- en Zuidwest-Europa. De voorjaarstrek vindt voornamelijk overdag plaats in maart en april. De mannetjes trekken als eerste door.

Op voederplaatsen worden met name in winterse omstandigheden graag allerlei soorten zaden gegeten, veelal zaden die op de grond zijn gevallen. ■

